

Zij maken de milieubeweging wakker

Jonge activisten geven wereldwijd een impuls aan de milieubeweging en komen met nieuwe ideeën om het activisme inclusiever en effectiever te maken. Gevestigde milieuclubs zitten er alleen niet altijd op te wachten. Een gesprek met twee jonge eco-feministen over de jeugd als bruggenbouwer. ‘Als de beweging aan zichzelf werkt, worden we ook naar buiten toe sterker.’

Tekst: Elian Yahye

Van de Zweedse Greta Thunberg tot de Oegandese Vanessa Nakate: wereldwijd lopen jongeren voorop in de strijd tegen klimaatverandering. Jonge activisten hebben milieuproblematiek de afgelopen jaren hoog op de politieke agenda gekregen.

In aanloop naar de mondiale klimaatstakingen van 2019 schreef het wetenschapstijdschrift *Nature* een stuk onder de kop: *Hoe het de jonge klimaatactivisten gelukt is de aandacht van de wereld op zich te vestigen*. Desondanks worden ze niet altijd met open armen ontvangen door gevestigde milieuorganisaties, zeggen Maytik Avirama (30) en Ineza Ineza (25) via Zoom.

Avirama is een activistische duizendpoot in de milieubeweging van Latijns-Amerika. Ze is medeoprichter van een organisatie die jonge milieuactivisten in Colombia met elkaar in contact brengt, nam deel aan een sessie van het VN-klimaatbureau UNFCCC over klimaatrechtvaardigheid en in haar Spaanstalige eco-feministische podcast *Radio Savia* maakt ze zich hard voor de rechten van vrouwelijke ‘landverdedigers’: milieubeschermers die in Colombia regelmatig met dodelijk geweld te maken krijgen. ‘Het is voor mij ook een sociaal en politiek onderwerp’, zegt ze.

Ineza woont in Rwanda, waar de gevolgen van klimaatverandering volgens haar steeds duidelijker zichtbaar worden. ‘We zien het overal: van toenemende bodemerrosie tot steeds heviger regenval en overstromingen.’

Ze maakt zich vooral druk om de milieubewustzijnskloof, die zich onder de bevolking aftekent over de oorzaken van de milieuproblematiek in Rwanda. ‘Het is wat mij betreft de grootste uitdaging op dit moment.’ Ineza is oprichter en directeur van The Green Fighter, die creatieve duurzaamheidscampagnes organiseert en de jongeren in het land een grotere stem wil geven bij het maken van duurzaamheidsbeleid.

De interesse in het milieu heeft voor zowel Ineza als Avirama wortels in hun kindertijd.

Ineza vertelt over haar eerste herinneringen. ‘Toen ik zeven was, werd ik midden in de nacht een keer wakker gemaakt door mijn moeder. Door een zware stortbui was er water door het plafond van het dak gekomen. Mijn hele slaapkamer was een soort meer geworden.’

Het maakte destijds veel indruk, maar ze verloor haar interesse in het klimaat toen ze op latere leeftijd naar de stad verhuisde. ‘Totdat ik op een avond met mijn vader het journaal bekeek. Het nieuws ging over mensen uit een plattelandsgemeenschap die moesten verhuizen door hevige regenval. Vrouwen en kinderen waren het zwaarst getroffen.’

‘Door de uitzending moest ik terugdenken aan de angst die ik voelde toen mijn eigen kamer onder water stond. Dat was het moment dat ik besloot milieutechniek te gaan studeren. Toen ik naar de universiteit ging, realiseerde ik me de Rwandese milieukenniskloof pas echt.’

Avirama: ‘Ik ben in een inheemse gemeenschap bij het Andesgebergte geboren, maar ik groeide op in het Amazonewoud in het zuiden van het land. Ik kom uit een familie van activisten die zich hard maakten voor de landrechten van de inheemse bevolking.’

‘Op die manier ben ik het milieuactivisme ingerold. Ik zag met eigen ogen de ontbossing en de bosbranden, vaak als gevolg van intensieve veehouderij. De plaatsen waar ik van kinds af aan kwam, zag ik door de jaren heen veranderen.’

Allebei willen ze een stem zijn voor hun generatie als het om kwesties van klimaat, natuurbehoud en verduurzaming gaat. Zien zij generatieverschillen qua milieubewustzijn?

Avirama: ‘De grootste scheidslijn in Colombia is de kloof tussen de stad en het platteland. De mensen die op het platteland wonen hebben een veel scherper oog voor milieuproblemen: zij zien verstoorte natuurlijke cycli of een veranderende waterstand.’

‘De strijd tegen “extractivisme” wordt dus geleid vanaf het platteland, maar er is ook zeker een generatiescheidslijn. Jongeren zijn meer met het onderwerp bezig, deels doordat ze door het internet meer toegang hebben tot informatie en er op universiteiten over horen.’

‘Onder jongeren is duurzaamheid bespreekbaarder. In april waren er hier grootschalige protesten, vooral over een impopulaire hervorming in het belastingstelsel. Jongeren liepen voorop. Zij zorgden ervoor dat de milieuproblematiek een groot onderdeel van het publieke debat werd – normaal was het een derde rangskwestie.’

Volgens Ineza is duurzaamheid in Rwanda een veelbesproken onderwerp en speelt de regering een actieve rol in het betrekken

van burgers: ‘Er is veel aandacht voor het vinden van de juiste balans tussen *planet, people* en *profit*.’ In 2008 werd wegwerpplastic officieel verboden. Mede daardoor werd hoofdstad Kigali datzelfde jaar uitgeroepen tot een van de schoonste steden van het continent, tijdens een conferentie van UN-Habitat.

President Paul Kagame, ooit door Bill Clinton omschreven als ‘een van de grote leiders van onze tijd’, hamert in binnen- en buitenland op het belang van verduurzaming. Al is hij niet onomstreden: critici wijzen erop dat zijn groene imago z’n autocratische bestuursstijl verdoezelt.

‘Er is meer bewustzijn dat klimaatcrisis landsgrenzen overstijgt, en dat is nodig in deze tijd’

In tegenstelling tot Colombia merkt Ineza dat juist de oudere generaties er milieubewuster zijn. ‘Traditioneel gezien leefden Rwandezers erg in lijn met de natuur. Het land moderniseert nu heel snel. Dat zorgt er ook voor dat jongeren het contact met die traditionele, duurzame waarden verliezen.’

‘We merken het aan kleine dingen. Voor oudere Rwandezers was het veel vanzelfsprekender dat we geen plastic rietjes meer mogen gebruiken dan voor jongeren. Dat bewustzijn probeer ik weer terug te krijgen bij mijn generatie.’

Ineza en Avirama zijn ervan overtuigd dat de milieubeweging jongeren nodig heeft om succesvol te zijn. Wat is er vernieuwend aan de aanpak van jonge milieuactivisten?

Ineza: ‘Ik denk dat jongeren zich meer als wereldburgers zien. Er is meer bewustzijn dat klimaatcrisis landsgrenzen overstijgt, en dat is nodig in deze tijd. Jongeren zijn sneller bereid met elkaar samen te werken; we zien dat ze het in Colombia heel normaal vinden om projecten op te zetten met jongeren uit Zuid-Afrika of Zwitserland.’

De decentraal georganiseerde schoolstakers van FridaysForFuture en de barricades opwerpende activisten van de transnationale beweging Extinction Rebellion lieten het de laatste jaren duidelijk zien: voor jongeren mogen landsgrenzen geen obstakel zijn in de strijd tegen klimaatverandering.

Avirama knikt. ‘Daarnaast’, zegt ze, ‘denk ik dat jongeren ook meer verbindingen leggen tussen verschillende *struggles*. Tussen de milieu- en de feministische beweging, bijvoorbeeld. Een of twee generaties geleden werden de problemen waar deze bewegingen tegen streden nog als losse thema’s beschouwd. Het idee van klimaatrechtvaardigheid is nu veel algemener geaccepteerd.’

Maytik Avirama

Joke Waller-Hunter Initiative

Ineza en Avirama hebben allebei beurzen van het Joke Waller-Hunter Initiative (JWHI) ontvangen. Het fonds is in 2007 door Both Ends in het leven geroepen, een ngo die met sociale bewegingen en milieu- en vrouwengroepen uit heel de wereld samenwerkt.

Het JWHI heeft tot doel jonge milieuactivisten in het Mondiale Zuiden financieel te ondersteunen in hun persoonlijke ontwikkeling: elk jaar wordt er zestigduizend euro beschikbaar gesteld, verdeeld over bedragen van tweeënhalf- tot zeventienduizend euro. Het kan voor uiteenlopende zaken worden ingezet; zo gebruikte Avirama haar beurs om in Barcelona een master politieke ecologie te volgen.

Joke Waller-Hunter is in 2005 overleden en was een Nederlandse VN-functionaris en klimaatdiplomaat, die in de negentiger jaren furore maakte op het wereldtoneel door haar rol bij de VN-milieuconferentie in Rio de Janeiro en bij de totstandkoming van het Kyoto-protocol.

Ze was sinds de oprichting in 1986 bij Both Ends betrokken en liet een erfenis na, met de duidelijke boodschap: ondersteun de nieuwe generatie milieuleiders in het Zuiden. Volgens Daan Robben (33), de JWHI-coördinator van Both Ends, maakte dat destijds veel indruk. 'Mijn toenmalige collega's besloten daarom het initiatief op te richten', zegt hij via Zoom.

Volgens Robben onderscheidt JWHI zich van soortgelijke initiatieven door de expliciete focus op gendergelijkheid en de ruimte die er wordt geboden aan kritische stemmen. 'Over het algemeen', zegt hij,

'zie je dat binnen de milieusector veel fondsen afkomstig zijn van VN-organisaties of overheden. Mensen met een wat kritischer blik zijn daar niet altijd welkom – bij ons wel.'

Hij noemt het voorbeeld van Avirama, die revolutionaire taal over het algemeen niet schuwt. 'Tegen de status quo aanschoppen wordt vaak als niet wenselijk gezien, maar bij ons zit dat in het bloed.'

Robben vindt dat maatschappelijke organisaties uit het Mondiale Noorden meer verantwoordelijkheid moeten nemen om jongeren uit het Zuiden een grotere stem in de milieubeweging te geven.

'Er wordt', zegt hij, 'altijd op een bepaalde manier naar hen gekeken: leuk om een keer op een conferentie uit te nodigen, maar daar blijft het meestal bij. Maar als beweging moeten we juist ruimte bieden voor nieuwe, innovatieve ideeën.' De jongeren die een beurs ontvingen, krijgen zoveel mogelijk vrijheid.

'Ze kunnen zelf hun plannen aandragen en hun eigen deadlines stellen. Dat past bij hoe Both Ends naar ontwikkelingssamenwerking kijkt: dat hoeft ik niet hier, vanuit een kamertje in Amsterdam, allemaal uit te denken en te bepalen.'

De organisatie zet zich ervoor in om dit soort flexibele financiering ook systematisch op andere terreinen, zoals klimaat, toe te passen.

Een van de ontvangers van het eerste uur is de veertigjarige Parineeta Dandekar uit India, coördinator van het South Asian Network on Dams, Rivers and People.

In haar werk houdt ze zich bezig met rivierbehoud en onderzoekt ze de gevolgen van grootschalige damconstructies voor lokale bewoners.

In 2009 kreeg ze een JWHI-beurs. 'Dat gaf me de vrijheid die ik nodig had om te reizen en uitgebreid onderzoek naar rivieren te doen.' Ze schreef verschillende rapporten, onder meer over 'rivierrechten', waarvan er één werd gepubliceerd door het toonaangevende International Rivers. In 2017 ontving ze de Vasundhara Mitra-prijs, voor milieuactivisten in India.

Sinds het jaar van haar beurs is er volgens Dandekar veel veranderd: jongeren sloten zich niet alleen veelvuldig aan bij de milieubeweging, maar hun werk is ook moeilijker geworden. 'De nieuwe generatie activisten heeft veel vaker te maken met gevoelloze, soms ronduit vijandige regeringen.'

Ze wijst naar haar eigen land, waar de regering de laatste jaren steeds harder optreedt. Eerder dit jaar beschreef de Canadese auteur Naomi Klein op *The Intercept* hoe die samenwerkt met techgiganten als Google en Facebook om klimaativisten in India monddood te maken.

Tegelijk ziet ze in heel het land jongerenbewegingen voor rechtvaardig milieubeleid opkomen. 'Ik ben trots dat de jeugd deze strijd op zich neemt', zegt ze. In 2020 protesteerden jongeren in heel India tegen plannen van de regering om zwaarbevochten milieureguleringen terug te draaien.

'Ze hebben onze steun harder nodig dan ooit. Niet alleen in de vorm van financiële middelen, maar ook via vriendschappen, mentorschap en opbouwende gesprekken.'

'Daarnaast zorgen wij ervoor dat de beweging "meertalig" wordt. Jongeren vinden nieuwe manieren om mensen te bereiken, zoals door podcasts te maken. Zo bereiken we een groter publiek: een *meme* is soms veel effectiever om informatie over te dragen dan een dik beleidsdocument.'

Volgens Ineza en Avirama vervullen jongeren binnen de milieubeweging de rol van bruggenbouwers: ze leggen verbindingen tussen landen en thema's – en ook tussen generaties, zegt Avirama: 'We zien dat kinderen binnen gezinnen aandacht voor duurzaamheid vragen. Dat stuit eerst vaak op verzet, maar uiteindelijk opent het wel het gesprek.'

Ze ergeren zich eraan dat jongeren die zich willen inzetten voor een meer duurzame wereld vaak niet serieus worden genomen, ook niet binnen de milieubeweging zelf. 'Vaak worden jongeren wel uitgenodigd voor bijeenkomsten,' vervolgt Avirama, 'maar mogen we niet stemmen en geen belangrijke beslissingen nemen.'

Ineza reageert in de Zoom-chat: 'Ja, dat is het tokenisme.'

Avirama: 'Er is in Colombia een jongerenband die aandacht vraagt voor milieukwesties en altijd veel tijd in het schrijven van teksten steekt, de liedjes zijn creatief en hebben een diepere boodschap. Soms treden ze op tijdens bijeenkomsten van de milieubeweging, maar worden dan als bijzaak gezien: spelend in de pauze, als iedereen eet en niemand luistert.'

'Juist onder milieuactivisten is het goed aandacht aan de mentale gezondheid te geven'

Ineza: 'Toen we met The Green Fighter begonnen, deden we een aanvraag bij een groot fonds. Nadat het werd afgewezen staken we veel tijd en moeite in het verbeteren van het projectvoorstel. In plaats van dat het bedrag werd toegekend, kregen we een soort diploma – alsof we dáárop zaten te wachten. Het fonds zei ook eerlijk: eigenlijk vertrouwen we jongeren niet met zoveel geld. Het is voor organisaties in het Mondiale Zuiden sowieso moeilijker fondsen te krijgen, maar voor jongeren is het *extra* moeilijk.'

Ze is ook teleurgesteld in ogenschijnlijke bondgenoten: 'Ik werd een keer uitgenodigd voor een jongerenbijeenkomst van een grote organisatie, die zichzelf graag voordoet als heel inclusief. Maar voordat de meeting begon, kreeg ik een sms'je met de vraag of ik mijn haar niet wilde verven, want dat was niet "professioneel". Als jonge vrouw werd er dus van mij verwacht dat ik mijn eigen cultuur opgaf om mee te kunnen doen.' Ze wijst naar haar kapsel. 'Zoals jullie kunnen zien, heb ik me daar niets van aangetrokken.'

Eco-feministen als Ineza en Avirama geven zo binnen de milieubeweging handen en voeten aan het feministisch adagium dat het persoonlijke politiek is.

Het leidt soms tot onbegrip, zegt Avirama: 'In mijn werk besteed ik veel aandacht aan het belang van zelfzorg binnen de beweging. Juist onder milieuactivisten is het goed aandacht aan de mentale gezondheid te geven, maar dat is een onderwerp waarover nog niet veel wordt gepraat. Eerdere generaties hadden er vaak niet de ruimte voor.'

Dat is volgens allebei de grootste uitdaging voor de milieubeweging op dit moment: mensen van allerlei achtergronden moeten zich er thuis kunnen voelen. Het zijn vooral jonge activisten die daarom hameren op het belang van intersectionaliteit: er moet oog zijn voor hoe verschillende vormen van sociale strijd met elkaar verbonden zijn. Avirama knikt dan ook instemmend als Ineza zegt: 'Om meer te kunnen bereiken, moet de klimaatbeweging inclusiever worden voor allelanders.'

Volgens Avirama heeft die in Colombia op dat gebied nog een slag te slaan. 'Er is nog veel *machismo*, het gebeurt vaak dat mannen vrouwen niet laten uitpraten op bijeenkomsten. Je kunt tegen allerlei maatschappelijke machtsstructuren strijden, maar hoe gedraag je je in het dagelijks leven? Dat bespreekbaar maken is nog een groot taboe.'

Het staat ook de effectiviteit van de beweging zelf in de weg. 'Als je dat wilt aankaarten,' vervolgt ze, 'denken mensen dat je de beweging wilt verzwakken – maar het is juist andersom. We voeren strijd tegen het systeem en extractivisme, maar die strijd moet ook vanbinnen worden gevoerd. We leven nu eenmaal in een patriarchale samenleving, en dat kunnen we niet negeren. Als de beweging aan zichzelf werkt, worden we ook naar buiten toesterker.' •

Ineza Ineza

